

Svartbaggen *Cynaesus opacus* (Tenebrionidae) funnen i Sverige, med notiser rörande en anmärkningsvärd kompostskalbaggsfauna

[The first Swedish record of *Cynaesus opacus* Champion (Coleoptera: Tenebrionidae), with notes on a remarkable seed compost beetle fauna]

STIG LUNDBERG

Nyligen har jag publicerat en sammanställning av den intressanta skalbaggsfaunan i Hornsö-Strömsrumstrakten i östra Småland (Lundberg 1993) och konstaterar bl.a. att det säkerligen finns mycket nytt att upptäcka i området. Vid besök i området den 4.9 1993 sållade Bengt Andersson, Ingvar Rydh och jag en hög med spillisad intill Böta kvarn vid Alsterån. I materialet hittade jag ett exemplar av en svartbagge, som jag direkt kände igen som den nyligen i Finland påträffade *Cynaesus opacus* (Mannerkoski & Ferrer 1992). Även Ingvar Rydh hade fått ett exemplar och då provet dessutom bl.a. innehöll den i Sverige nyligen påträffade kortvingen *Trichiusa immigrata* Lohse (Halltorp, Öland 8.9 1992; Andersson 1993) tog jag ett nytt sållprov vid Böta kvarn den 9.9 liksom också i en liknande sädeshögen vid kvarnen i Högsby drygt 1 mil åt NV, intill Emån, såväl den 10 som 11.9 1993. Resultatet blev ytterligare ett 15-tal *Cynaesus opacus* – flertalet vid Högsby – varav några krypande i ytlagret på sädeshögen. Bengt Andersson fick där f.ö. i mitten av oktober över 40 exemplar i ett sållprov.

Cynaesus opacus påminner närmast om ett stort och brett exemplar av lilla mjölbaggen, *Tribolium destructor*. Arten, som härstammar från USA, togs första gången i Finland den 17.9 1989 och är mig veterligt inte påträffad i övriga Europa.

Anmärkningsvärt är att en annan av släktets tre arter, *Cynaesus angustatus*, nyligen rapporterats från Södermanland, där Börje Andersson tog ett exemplar under en ticka på en björkstubbe den 30.8 1988 (Andersson & Ferrer 1989). I den senare uppsatsen, liksom i den tidigare nämnda av Mannerkoski & Ferrer (1992), behandlas arterna närmare. En bestämningsnyckel ges i Ferrer (1995).

Under 1994 och 1995 har ytterligare sållningar av sädesavfall under såväl vår som höst gjorts främst av författaren och Bengt Andersson, framför allt vid Högsbykvarnen (Fig. 1). Vid vissa tillfällen har det fullkomligt kryllat av skalbaggar, såväl imagines som larver, framför allt av svartbaggarna *Alphitobius diaperinus* *Alphitophagus bifasciatus*, men även *Cynaesus opacus*. Resultatet av sållningarna gav, utöver den tidigare nämnda kortvingen, åtskilliga andra kompostdjur (se nedan).

Bland arterna märks några exemplar av kort-

Fig. 1. Komposthög utanför kvarnen i Högsby den 6.4 1995. Kvarnen har varit i drift sedan 1842. Foto: Stig Lundberg.

Seed compost outside the mill in Högsby, SE Sweden, which have been active since 1842. The seed compost beetle fauna here is extremely rich (see species list in the text).

vingen *Acrotona pseudotenera* (Cameron) (publicerad från Finland som *A. rassi* av Jyrki Muona), som nyligen rapporterats som ny för Sverige efter material utöver Högsbykomposten, från Vb, Ha och Sk (Gillerfors 1995).

Inne i kvarnen vid Högsby erhöles tjuvbaggen *Pseudeurostris hilleri* (Reitter) i stort antal 15.4 1994. Denna art är i Sverige tidigare endast känd från Stockholm och Göteborg, inomhus i stall, källare och sädesmagasin.

Ett avvikande exemplar av kortvingen *Lithocharis ochracea* (Gravenhorst) skickades till Medon-specialisten J. Bohac i Tjeckien, som först angav att det kunde vara den malaysiska arten *L. fuscicornis* (Kraatz, 1859). Jämförelse med typen av denna art visade dock att det måste vara *L. ochracea* varför *L. fuscicornis* skall avföras ur 1995 års skalbaggskatalog (Lundberg 1995).

Vid den normala genomgången av sållproven i s.k. Berlaiseapparat, d.v.s. en tratt med lampa ovanför, gick endast ett fåtal av *Cynaesus*-exemplaren ner. Flertalet stannade kvar i sållproven tydligen uppskattade värmen från lampan. Först vid manuell ge-

nomgång erhöjls huvuddelen av djuren och då kunde jag också plocka fram fragment av det tredje kända svenska exemplaret av kortvingen *Paederidus ruficollis* (Fabricius) ur ett sällprov den 9.9 1993 från Böta kvarn. Då denna kortvinge rapporteras leva på slammiga sandstränder vid floder och sjöar måste den ha sökt sig upp från den intilliggande Alsterån. Tidigare fynd härstammar från Östergötland (före 1860) och Södermanland (1960-talet).

I både Böta och Högsby drivs kvarnen hela året, vilket gör det mycket gynnsamt för kompostdjuren. Säkerligen kan undersökningar av kvarnar på andra lokaler resultera i många nyheter, åtminstone för landskap.

Nedan anges följearter till svartbaggen *Cynaesus opacus* som påträffats i anslutning till de nämnda kvarnarna i Högsby kommun (nomenklatur enligt Lundberg 1995). Förkortningar: B=Böta, H=Högsby, 1=1–10 ex, 2=11–50 ex, 3=51–100 ex, 4=>100 exemplar.

Carabidae: *Amara ingenua*, H 1. **Hydrophilidae:** *Cercyon analis*, B 1, H 1; *Cryptopleurum subtile*, B 1, H 1. **Histeridae:** *Acritus nigricornis*, B 1, H 1; *Dendrophilus corticalis*, B 1, H 1; *Carcinops pumilio*, B 3, H 4; *Atholus bimaculatus*, H 3. **Ptiliidae:** *Ptenidium pusillum*, B 1, H 1; *Nephanes titan*, B 2, H 2; *Acrotrichis sericans*, B 1, H 2. **Scydmaenidae:** *Euconus fimearius*, H 2; *Scydmaenus tarsatus*, B 1, H 1. **Staphylinidae:** *Philonthus rectangulus*, H 2; *P. discoideus*, B 3, H 4; *P. umbratilis*, H 1; *P. ventralis*, H 1; *Quedius cruentus*, H 1; *Leptacinus pusillus*, B 1, H 1; *L. baty-chrus*, B 1, H 1; *L. intermedius*, H 1; *Phacophallus parumpunctatus*, B 1, H 2; *Gauropterus fulgidus*, H 1; *Gyrophypnus fracticornis*, H 1; *Paederidus ruficollis*, B 1 ny Sm; *Astenus pulchellus*, H 1; *Rugilus orbiculatus*, H 1; *Lithocharis ochracea*, B 1, H 2; *Micropeplus fulvus*, H 1; *Hapalarea nigra*, H 1; *Omalium rivulare*, H 1; *Xylodromus concinnus*, H 2; *Carpelimus bilineatus*, H 1; *C. pusillus*, H 1; *Oxytelus sculptus*, B 2, H 2; *Cilea silphoides*, B 2, H 2; *Datomicra nigra*, H 1; *Dimetrota marcida*, H 1; *Atheta harwoodi*, H 1; *A. coriaria*, H 1; *Acrotona pseudotenera*, H 1 ny Sm; *Thinobaena vestita*, H 1; *Trichiusa immigrata*, B 1 ny Sm, H 2; *Cordalia obscura*, B 1, H 1; *Oligota inflata*, B 3; *O. parva*, H 1; *Cypha tarsalis*, B 1. **Anobiidae:** *Eupauloecus unicolor*, H 1; *Pseudeurostus hilleri*, H 4 ny Sm; *Ptinus sexpunctatus*, H 1; *P. fur*, H 2; *P. bicinctus*, H 2; *P. raptor*, H 1. **Monotomidae:** *Monotoma picipes*, H 2; *M. bicolor*, H 2; *M. longicollis*, B 2, H 1. **Silvanidae:** *Oryzaephilus surinamensis*, B 2. **Laemophloeidae:** *Cryptolestes ferrugineus*, H 4. **Endomychidae:** *Mycetaea subterranea (hirta)*, B 1, H 2. **Nitidulidae:** *Omosita colon*, H 1; *Carpophilus marginellus*, H 2. **Cryptophagidae:** *Cryptophagus saginatus*, B 1, H 1; *C. distinguendus*, H 1; *C. cellaris*, H 2 ny Sm; *C. setulosus*. **Corticariidae:** *Latri-dius minutus*, H 1. **Anthicidae:** *Anthicus ater*, H 1; *Omonadus floralis+formicarius*, B 4, H 4. **Tenebrio-**

nidae: *Myrmecixenus vaporariorum*, B 4, H 4; *Alphitophagus bifasciatus*, B 4, H 4; *A. diaperinus*, H 4; *Alphitobius diaperinus*, H 4; *Cynaesus opacus*, B 1 ny Sverige, H 4; *Tenebrio molitor*, H 4. **Curculionidae:** *Calandra granaria*, B 4, H 3.

Tack

Jag vill tacka Bengt Andersson, Gösta Gillerfors, Ingvar Rydh och Willy Kronblad för rapporter liksom Dr. J. Bohac för bestämningshjälp. Dessutom vill jag rikta ett särskilt tack till Bengt Andersson för sammanställningen av påträffade kompostdjur. Jag vill också tacka kvarnägaren Bengt Blom i Högsby, som välvilligt låtit oss samla även inne i kvarnen.

Litteratur

- Andersson, B. 1993. Kortvingen *Trichiusa immigrata* Lohse funnen på Öland – ny för Norden. – Ent. Tidskr. 114: 58.
- Andersson, B. & Ferrer, J. 1989. Svartbaggen *Cynaesus angustatus* funnen i Sverige. – Ent. Tidskr. 110: 116–117.
- Gillerfors, G. 1995. *Acrotona pseudotenera* (Staphylinidae) och *Melanophthalma distinguenda* (Latri-diidae), två nya skalbaggar för Sverige. – Ent. Tidskr. 116: 189–190.
- Ferrer, J. 1995. A key to the Flour beetles of the genus *Tribolium* MacLeay in Sweden (Coleoptera, Tenebrionidae), with distributional notes. – Ent. Tidskr. 116: 123–126.
- Lundberg, S. 1993. Sällsynta och hotade skalbaggar i Hornsö- och Strömsrumstrakten i östra Småland. – Ent. Tidskr. 114: 83–96.
- 1995. Catalogus Coleopterorum Sueciae. Stockholm (Entomologiska föreningen & Naturhistoriska Riksmuseet).
- Mannerkoski, I. & Ferrer, J. 1992. *Cynaesus opacus* Champion, a new tenebrionid beetle in Finland (Coleoptera, Tenebrionidae). – Ent. Fennica 3:95–97.

Summary

The first finds of *Cynaesus opacus* Champion in Sweden were made in seed compost at two mills in SE Sweden, Småland province, Högsby municipality. Many other interesting beetles were found as well, including *Acrotona pseudotenera* (Cameron) (Staphylinidae) and *Pseudeurostris hilleri* (Reitter) (Anobiidae). The third Swedish specimen of *Paederidus ruficollis* (Fabricius) (Staphylinidae) is also reported. A species list of the seed compost beetle fauna is presented.

S. Lundberg, Skeppsbrog, 9, S-972 38 Luleå